

בענין מיגו מממון לממון

לטעון לגביה לקוחה היא בידי, ואין זה מיגו מממון לממון.

גם במדרכי ריש בבא מציעא (רמז רט"ז) כתב

שלא אומרים מיגו מממון לממון: שנים אוחזין בטלית וכו' עד זה אומר חציה שלי כו' וא"ת אמאי אינו נוטל אלא רביע לישתבע שהוא חציה שלו [ויטול החצי] במגו דמצי אמר כולה שלו והשיב ר"ת דלא אמרינן מגו על ממון זה במגו דאי בעי ליתבע ממון אחר וכן השיב לרבינו אפרים מריגנשפור"ק דכל מגו תלוי באותו דבר עצמו כדאמרינן מגו דאי בעי א"ל להד"מ כי אמר נאנסו מהימן ומגו דריש פ"ב דכתובות אבל לא מממון לממון [ובגמרא] דקאמר מגו מממון לממון גבי מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ופר"י לקמן וניהמניה במגו דכופר הכל יש לומר דהיינו לפטור משבועה דבמגו כל דהו פטרינן ליה משבועה.

וכן הביא בהגהות מדרכי לב"מ (רמז תט"ז), ונימוקי יוסף (ריש ב"מ ד"ה וזה נוטל רביע) וחדושי הר"ן שם.

נראה שישנן שתי הבנות שונות בראשונים בהא דלא אומרים מיגו מממון לממון. לפי הגדרת רבנו יונה שם: "שלא מצינו תורת מיגו אלא במי שבא לזכות בממון מתוך שהיה יכול לזכות באותו ממון עצמו בטענה אחרת", כלומר מיגו הוא אפשרות זכיה באותו ממון על ידי טענה אחרת. לשון אחר: בכל מיגו, נאמנות הטענה האחת ניתנת להעברה לטענה אחרת, מה שאין כן גבי אפשרות זכיה בממון מסוים, שאינה

א

בגמרא בבא בתרא (דף לג ע"א) מובא שרבא בר שרשום אכל שני משכנתא בארעא דיתמי,

ואמר:

אי מהדרנא לה ארעא ליתמי ואמינא דאית לי זוזי אחריני גבי דאבוכון אמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אלא אכבשיה לשטר משכנתא ואוכלה שיעור זוזי דמיגו דאי בעינא אמינא לקוחה היא בידי מהימנא כי אמינא דאית לי זוזי גבייכו מהימנא.

והקשה רבנו יונה בעליות (ד"ה כי אמינא), מדוע צריך רבא בר שרשום לומר שיאכל שיעור זוזי ויהיה נאמן אחר כך במיגו, הרי יכול להיות נאמן עכשיו על תביעת החוב קודם שיאכל, במיגו שיטען שהקרקע לקוחה בידו. ותירץ רבנו יונה שכל זמן שלא אכל פירות כשיעור מעותיו לא היה נאמן במיגו להוציא ממון, דמיגו מממון לממון לא אמרינן, וז"ל:

ועוד אי הוה מהדר ליה רבה ב"ש לארעא כל זמן שלא אכל פירות, והיה טוען דאית ליה זוזי גבי יתמי אין כאן מיגו כלל שלא מצינו תורת מיגו אלא במי שבא לזכות בממון מתוך שהיה יכול לזכות באותו ממון עצמו בטענה אחרת, וכיון שהיה מודה רבה בר שרשום שהקרקע הוה של יתומים כבר הוה מוחזק ועומד בחזקתם וכשהיה תובע אותם מעות אין להאמינו בתביעת הממון מתוך שהיה יכול לטעון על הקרקע ולומר שהוא לקוחה בידו.

ולעומת זאת, לאחר שיאכל שיעור זוזי, יהיה נאמן במיגו, כיון שתביעת היתומים תהיה על אכילת הפירות של אותה קרקע שנאמן

מאפשרת זכיה בממון אחר. סברא זו מבוססת על כך שהוכחת מה לי לשקר אינה הוכחה מספקת בעצמה אלא רק מאפשרת העברת נאמנות מטענה אחת לטענה אחרת, וממילא לא מממון לממון.

אולם יש עוד ראשונים, שמתרצים בכלל זה של מיגו מממון לממון לא אמרינן, את קושית התוספות (ב"מ דף ב ע"א ד"ה וזה נוטל רביע), שהטוען חציה שלו יהא נאמן במיגו שהיה טוען כולה שלו, אלא שמסבירים באופן אחר. ז"ל הנימוקי יוסף ב"מ (וכעין זה גם בחידושי הר"ן):

וזה נוטל רביע, ולא אמרינן לישקול חציה בשבועה מיגו דאי בעי אמר כולה שלי והיה נוטל חציה בשבועה משום דלא אמרינן מיגו אלא בטענות שקולות אבל הכא יותר נוח לו לומר חציה שלי שאינו מעיז פניו בחברו כ"כ מלומר כולה שלי שיצטרך להעיז לגמרי ועוד שאין אומרים מגו אלא באותו דבר עצמו שהוא תובע או כופר אבל מדבר לדבר לא ואפילו כשהיו אותן שני דברים שקולים לפי שאפשר שבדבר אחד הוא מעיז ובדבר אחר אף על פי שהוא שקול אינו יכול להעיז.

הרי שלדעת הנימוקי יוסף לא אומרים מיגו מממון לממון משום שאינו מעיז לטעון על ממון אחר, ולא כרבנו יונה שהמיגו צריך לתת אפשרות של זכיה באותו ממון דוקא על ידי טענה אחרת.¹

לכן לפי הסבר רבנו יונה: "שלא מצינו תורת מיגו אלא במי שבא לזכות בממון מתוך

שהיה יכול לזכות באותו ממון עצמו בטענה אחרת" אין מקום לתרץ את קושיית התוספות בריש ב"מ (דף ב ע"א ד"ה וזה נוטל) בדין זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי, שהקשו דיהא נאמן דחציה שלי במיגו דאי בעי אמר כולה שלי כפי שתירצו ראשונים אחרים משום מיגו מממון לממון. הרי בטענת חציה שלי אינו בא לזכות בממון אחר ממה שהיה יכול לזכות אילו טען כולה שלי, שהרי אם היה טוען כולה שלי היה זוכה בחצי טלית וגם עכשיו הוא זוכה בחצי טלית והרי הוא יכול לזכות בממון זה מתוך שהיה יכול לזכות באותו ממון עצמו בטענה אחרת (כלשונו של רבנו יונה). לכן רבה בר שרשום היה נאמן על הפירות במיגו לאחר שאכל, כשהיה יכול לטעון על הקרקע ועל הפירות.

וראיה שכך ההבנה ברבנו יונה, היא מרבנו יונה עצמו (בבא בתרא דף לב ע"ב), שמביא את הקושיה מריש ב"מ, אך אינו מתרץ שם מטעם מיגו מממון לממון אלא:

דלא אמרינן מיגו בכה"ג שאין בידו לטעון טענה שהיה נאמן בה באותה תפיסה שהוא תובע, אלא אם כן הוא תובע יותר ממה שהוא תובע עכשיו, דאיכא למימר שאין אדם מעיז פניו לתבוע יותר.

לדברינו אין כוונתו לתירוץ של מיגו מממון לממון, ולא כמו שהבין שם הגר"מ הרש"ל ז"ל בהערה.

כמו כן הקשה המרדכי שם על הא דלא אומרים מיגו מממון לממון, מהא דאיתא בגמרא דיהא מודה במקצת פטור משבועה במיגו דכופר

בתרא סימן כ"ז שהבנת הנימוקי יוסף היא שמיגו הוא כח הטענה.

1 שתי הבנות אלו כתב בקובץ שיעורים חלק ב' סימן ג' אות ד', ושלא כמו שכתב בקובץ שיעורים בבא

הכל. לפי הבנת רבנו יונה אין מקום לקושיה זו, משום שהגמרא מציעה שמודה במקצת יהא פטור משבועה על המקצת שהיה כופר, במיגו שהיה נאמן על אותו מקצת אם היה כופר הכל, ולרבנו יונה זה מיגו באותו ממון.

ב

הנה, בעליות דרבנו יונה (בבא בתרא דף לג ע"א) מקשה על הסברא שלא אומרים מיגו מממון לממון, מהא דהנהו עיזי דאכלו חושלא (בבא בתרא דף לו ע"א), דיכול לטעון עד כדי דמיהן ונאמן במיגו. ומתריך, דשם היה נאמן לעכבן בתורת משכון, מה שאין כן קרקע לא שייך ביה תפיסת משכון משום שקרקע בחזקת בעליה עומדת ואין בה תפיסה. וראיתי אחרונים שהבינו שתירוצן הראבי"ה המובא בהגהות מרדכי (ב"מ רמז תי"ט, ומביאו הש"ך בחו"מ סימן ק"נ ס"ק ג') מתייחס לקושיה זו, וז"ל המרדכי:

...ואין להקשות מהנהו עיזי דאכלי חושלי בפרק חזקת הבתים ובהמקבל דהתם בעל העז היה מודה דאכל קצת [אבל אמר] מעט [היה] והלה טוען טובא [הוה] וכיון דבעל העז מודה יכול לטעון עד כדי דמיהן... ומצאתי בשם ראבי"ה דהנהו עיזי דאכלי חושלא דיכול לטעון עד כדי דמיהן במגו דלא היו דברים מעולם שאני התם דעיזי דאכלי חושלא דהא גופן פטמן מחושלי והוה עיזי כמו החושלי אבל בשאר עניינים אין אדם יכול לעכב משל חבירו זה תחת זה.

להבנת הש"ך שם, שאלת המרדכי מעיזי היא איך נאמן במיגו דעד כדי דמיהן הלא זה מיגו מממון לממון. על זה בא תירוצן הראבי"ה

דהנהו עיזי שאני דהם גופם פטמי מחושלי והוה העיזי כמו החושלי, אבל בשאר דברים אין אדם יכול לעכב משל חבירו זה תחת זה.

המעייץ במרדכי יראה שהדיון שם אינו על מיגו מממון לממון, אלא האם מותר לאדם לתפוס דבר מחברו כשיש לו תביעת ברי על חוב. והדבר נתון גם במחלוקת בין בעל המאור והרמב"ן בפ"ק דבבא מציעא (דף ד ע"א באלפס), לענין טוען מלוה ישנה, ונחלקו בזה גם הרא"ש ורבנו יונה בכתובות (רא"ש פ"ב סימן י"ג). דעת רבנו יונה שתפיסה לא מועילה מדאמר גבי אלמנה שתפסה דאמרינן לה מאן שם לך, ועל זה הדיון במרדכי. בזה פותח הגהות מרדכי שם: "והטוען עבור מלוה ישנה אינו נאמן..." והטעם שאינו יכול לטעון הוא משום טענת "מאן שם לך".

שאלת המרדכי היא למה בחושלי היה יכול לתפוס את העיזי. ותירץ שכיון שהעיזי פטמו מהחושלי, הרי זה כאותו ממון ועל כן יכול לתפוס. הש"ך הבין שזה תירוצן על השאלה מדוע אומרים מיגו מממון לממון, אבל לדברינו זה הסבר מדוע תפיסה מועילה, שהרי נאמנות המלוה לטעון עד כדי דמיהן היא מדין תפיסת משכון, ובמשכון נאמן במיגו כמפורש בסוגיה בבבא מציעא (דף קטז ע"א) לענין סכין דאשכבתא דיכול לטעון עד כדי דמיהן.²

ולדברינו, ביאור דברי המרדכי בחושלי הוא, שאם נאמר שאי אפשר לתפוס עבור חוב, אין מקום לתפוס את החושלי עבור משכון.

צריך למיקם בדינא עילויה, דקנה ליה משכון לישבע וליטול עד כדי דמיו".

2 וע' רש"י בסוגיה שם: "כיון דמשכניה, ואין עדים שמשכנו, היה יכול לטעון: לקוחה היא בידי - לא

כדי שיהיה משכון צריכים קודם לקבוע שקיים חוב, ואי אפשר לקבוע על יסוד מיגו, דזה מיגו מממון לממון, אלא אם נאמר שמדין עביד איניש דינא לנפשיה מותר לאדם לתפוס חפץ חברו אם יש לו תביעת ברי. אבל כיון שאסור לתפוס, הקשה המרדכי מדוע בעל החושלי נאמן. לכן תירץ שכיון שעיוי פטמי מחושלי, הרי הם הממון שלו והרי הם כמו משכון, ובעל חוב קונה משכון, "דקנה ליה משכון לישבע וליטול עד כדי דמיו", כמ"ש רש"י לגבי סכינא דאשכבתא. וכיון שיש לו זכות גוביינא בהם, לכן המיגו של לקוחה בידי אינו מיגו מממון לממון, וזהו ביאור דברי המרדכי.

ועל פי זה מובן התירוץ הקודם בהגהות מרדכי, דבעל העז מודה במקצת. אם נאמר שבא לתרץ מה שמועיל מיגו מממון לממון, אין זה מובן. אלא שהמרדכי בא לתרץ הא דמותר לתפוס עבור החוב, וזה כיון שהחייב מודה במקצת, כמפורש בבעל המאור הנ"ל לגבי סכינא דאשכבתא וד"ל:

וכן ההוא דחבל סכינא דאשכבתא מחברי' מודה במקצת היה חבירו ולפי' היה זה נאמן עד כדי דמיו שמתוך שיכול זה לתפשו באותו מקצת שמודה בו חבירו יכול לטעון עד כדי דמיו כי ההיא דתניא אומן אומר שתיים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה.

והנה, רבנו יונה שם הקשה על מה שרבה בר שרשום לא היה נאמן מיד במיגו מממון לממון כמו עיוי דאכלו חושלי, ותירץ:

ולא דמיא להא דאמרי' לגבי הנהו עיוי דאכלו חושלא בנהרדעא, דאמרינן יכול לטעון עד כדי דמיהן, דהתם עיוי גופייהו היה תופס בדין, והיה נאמן בהם לעכבן בתורת משכון, מתוך שהיה יכול לעכבם ולטעון שלי הם, מה שאין לומר כן בעובדא דרבה בר שרשום, דלא שייך למימר שיודה שהקרקע של יתומים ויחזיק בו למשכון בשביל זוזי יתירי שהיה תובע מתוך שהיה יכול לומר שהיא לקוחה בידו, שאי אפשר לומר כן, דקרקע בחזקת בעליה עמדת ואין בה תפיסה בתורת משכון.

ואמנם, הש"ך שם סובר שמכיון שרבנו יונה כתב שבקרקע לא שייך מיגו דקרקע בחזקת בעליה עומדת, אין לו נאמנות על החוב שהוא ממון אחר, דהא מיגו מממון לממון לא אמרינן. הש"ך שם סובר שאין הבדל בין מטלטלי לקרקע, מכיון שאינו יכול לתפוס מטלטלי זה תחת זה, דלא אמרינן מיגו מממון לממון.³ ומה שכתב רבנו יונה שקרקע בחזקת בעליה עומדת הוא לאו דוקא, ולכן לדעת הש"ך אין הבדל בין קרקע למטלטלין אליבא דרבנו יונה. ומסיק הש"ך, כיון שקי"ל שאפשר לתפוס מטלטלין בטענה שיש לו חוב עליו ממקום אחר ותפיסה לא תלויה בשומא, ונאמן עליהם בשבועה עד כדי דמיהן, ע"כ דאנו פוסקים דאומרים מיגו מממון לממון ואין אנו פוסקים כרבנו יונה.

3 איתא ואין להאמינו בתביעה האחרת במגו דלקוח הוא בידיו.

3 ז"ל הש"ך חו"מ סימן ק"נ ס"ק ג': "לאו דוקא קרקע דזיל בתר טעמא דהא טעמא דלא אמרי' מגו מממון לממון גם במטלטלי' שייך ג"כ לומר מיד שהודה שכלי זה של פלוני כל היכא דאיתי' ברשותא דמרא

רסיסי

בענין מיגו מממון לממון

טל

קמג

ובהגהות רע"א ובאמרי ברוך כתבו שמפורש בשיטה מקובצת שרבנו יונה מבדיל בין מטלטלי לקרקע, דמטלטלי יכול לעכבם בתורת משכון,⁴ וקשה על הש"ך. אך נראה שדברי הש"ך ברורים, דהנה רבנו יונה המובא ברא"ש כתובות (פ"ב סימן י"ג) כתב שאי אפשר לתפוס מטלטלין גם בתביעת ברי, שלא כשיטה מקובצת שהביא רע"א. ובאשר לראיה מחושלי, ע"כ רבנו יונה יתרץ כמו שתירץ בעל המאור שלא מרשות המזיק תפס אותם:

והנהו עיזי דאכלו חושלא בנהרדעא לאו מרשות חבירו תפשן אלא ברשות הניזק במקום שאכלו בו ולפיכך היה יכול לטעון עד כדי דמיהן.

לפי האמור, מדויקת לשונו של רבנו יונה (בבא בתרא דף לג ע"א) כשמקשה מחושלי: "והיה נאמן בהם לעכבן בתורת משכון, מתוך שהיה יכול לעכבם ולטעון שלי הם". והביאור הוא, שרק אם יש לו זכות לתפוס למשכון יכול להיות נאמן עד כדי דמיהם במיגו דלקוח, שזה מיגו לאותו ממון, דהיינו העיזי שיכול לזכות בהם מדין לקוח משום שיש לו בהם זכות גוביינא. אבל במקום שאין לו זכות לתפוס, הדיון הוא על עצם

החוב, ולגבי נאמנות במיגו על עצם החוב הרי זה מיגו מממון לממון.

והא דנאמן עד כדי דמיו בסכינא דאשכבתא, ע"כ משום שמיירי במודה במקצת, כפי שכתב בעל המאור שהובא לעיל, וע"כ יש לו זכות לתפוס כמשכון. ואחרי שיש לו דין משכון נאמן עד כדי דמיו במיגו דלקוח דאז אין זה מיגו מממון לממון. אבל במקום שאין לו זכות לתפוס וכל התפיסה שלו מתבססת על מיגו, המיגו לא נותן לו זכות תפיסה. ועיין בהמשך דברי הש"ך שם:

וס"ל לרבנו יונה דתפיסה לא מהני במטלטלים מטעם מאן שם לך, אם כן האי חפץ כאילו הוא ברשות בעלים ואם כן שייך ביה נמי מיגו ממון לממון.

אם כן, נדון המרדכי הוא האם תפיסה מועילה לחוב, ובמקום שזו תפיסת משכון יכול אחר כך לטעון עד כדי דמיהן במיגו של להד"ם, אבל אם תפיסה לא מועילה זהו מיגו מממון לממון. לכן לדברינו מוכחים דברי הש"ך שאין הבדל בין מטלטלין למקרקעין.

משכון עד שישלמו לו במגו דהי' מעכבם בטענת לקוח אבל בקרקע דבחזקת בעלים היא אין בה תפיסה בתורת משכון ע"ש.

4 ז"ל רע"א: "ומ"ש הקרקע היא בחזקת בעליו הוא לאו דוקא. נ"ב ואנן זכינו לאור הבהיר שט"מ לב"ב הובא שם לשון רבנו יונה. ומבואר שם דמחלק בין קרקע למטלטלי' דבמטלטלי' יכול לעכבם בתורת

